

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І.МЕЧНИКОВА
Кафедра теорії та практики перекладу

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

_____ Майя НІКОЛАЄВА

_____ 09 _____ 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Стратегії науково-технічного перекладу

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Спеціальність: 035 Філологія

Спеціалізації:

035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська

035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька

035.055 Романські мови та літератури (переклад включно), перша – французька

035.051 Романські мови та літератури (переклад включно), перша – іспанська

Освітньо-професійна програми:

Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська

Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька

Романські мови та літератури (переклад включно), перша – французька

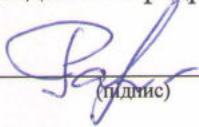
Романські мови та літератури (переклад включно), перша – іспанська

Робоча програма навчальної дисципліни «Стратегії науково-технічного перекладу». –
Одеса: ОНУ, 2022. – 13с.

Розробники: Яровенко Л.С., к.філол.н, доцент, доцент кафедри теорії та практики перекладу

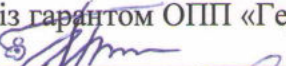
Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теорії та практики перекладу
Протокол № 1 від "25" 08 2022 р.

Завідувач кафедри

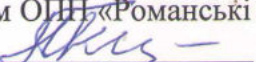

(підпис)

(Ірина РАЄВСЬКА)

Погоджено із гарантом ОПП «Германські мови та літератури (переклад включно), перша –
англійська» (Олена КАРПЕНКО)

Погоджено із гарантом ОПП «Германські мови та літератури (переклад включно), перша –
німецька» (Наталя ГОЛУБЕНКО)

Погоджено із гарантом ОПП «Романські мови та літератури (переклад включно), перша –
іспанська» (Людмила ГРИНЬКО)

Погоджено із гарантом ОПП «Романські мови та літератури (переклад включно), перша –
французька» (Маріанна КНЯЗЯН)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету РГФ

Протокол № 1 від "26" вересня 2022 р.

Голова НМК

(підпис) (Тетяна ТЕЛЕЦЬКА)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри теорії та практики перекладу

Протокол № ___ від. "___" _____ 202__ р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(Ірина РАЄВСЬКА)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри теорії та практики перекладу

Протокол № ___ від. "___" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(Ірина РАЄВСЬКА)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, підготовки, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна форма навчання	заочна форма навчання
Загальна кількість кредитів – 3/3 Годин – 90/90 Змістових модулів – 1/1	Галузь знань 03 Гуманітарні науки	Дисципліна вільного вибору	
	Спеціальність: 035 Філологія		
	Спеціалізація: 035.041.Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська	Рік підготовки:	
		1-й	1-й
	Семестр		
	2-й	2-й	
	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	Лекції	
		16 год.	6 год.
		Практичні	
		14 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		60 год.	80 год.
	Форма підсумкового контролю: залік		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Курс «Стратегії науково-технічного перекладу» присвячено комплексному розгляду стратегій перекладу текстів науково-технічного спрямування, зокрема визначенню перекладацьких складнощів та оволодінню стратегіями, які б допомогли в їхньому подоланні.

Основною метою дисципліни «Стратегії науково-технічного перекладу» є формування інтегральної, загальних та спеціальних (фахових) компетентностей у студентів, що ґрунтуються на положеннях та напрямках у розвитку теорії перекладу НТЛ, особливостями та методами практики перекладу текстів різноманітних підмов техніки (загально-технічні тексти, тексти морської тематики та ін.), а також перекладу наукових текстів. Основна мета обумовлює вирішення наступних завдань: 1) виробити у студентів практичні навички перекладу текстів різноманітних типів (переклад технічної документації, переклад патентної документації, рефератів та ін.); 2) ознайомити студентів з різноманітними видами технічного перекладу – письмовий переклад, реферативний переклад, переклад анотацій; 3) навчити студентів аналізу паралельних текстів з метою виявлення трансформаційних перетворень та закономірних відповідностей; 4) ознайомити студентів з сучасними проблемами української та англійської термінології.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики, літературознавства, перекладу, методики викладання іноземних мов і зарубіжної літератури в закладах вищої освіти в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК02. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК03. Здатність до пошуку, опрацювання та критичного аналізу інформації з різних джерел.

ЗК04. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК07. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК10. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня, з експертами з інших галузей знань / видів економічної діяльності.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК01. Здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах (вітчизняних і зарубіжних).

СК03. Здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки.

СК04. Здатність здійснювати науковий аналіз і структурування мовного / мовленнєвого й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів.

СК05. Усвідомлення методологічного, організаційного та правового підґрунтя, необхідного для досліджень та інноваційних розробок у галузі філології, презентації їх результатів професійній спільноті та захисту інтелектуальної власності на результати досліджень та інновацій.

СК06. Здатність застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації для вирішення професійних завдань.

СК07. Здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень. **СК08.** Усвідомлення ролі експресивних, емоційних, логічних засобів мови для досягнення запланованого прагматичного результату

Програмні результати навчання:

ПР 02. Упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами.

ПР 06. Застосовувати знання про експресивні, емоційні, логічні засоби мови та техніку мовлення для досягнення запланованого прагматичного результату й організації успішної комунікації.

ПР 07. Аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи в лінгвістиці (вітчизняні і зарубіжні).

У результаті вивчення даного курсу студент повинен **знати** місце науково-технічного перекладу в загальній теорії перекладу; основні лексичні, граматичні та жанрово-стилістичні особливості текстів науково-технічної спрямованості; основні стратегії, моделі перекладу і перекладацькі трансформації, що застосовуються до текстів такого типу.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен **вміти** розрізняти жанри науково-технічних текстів, виявляти типові для них перекладацькі проблеми, обирати найефективніші стратегії для вирішення таких проблем при перекладі.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Особливості науково-технічного перекладу

Тема 1. Науково-технічний переклад та його місце у парадигмі загальної теорії перекладу. Стратегії перекладу науково-технічних текстів.

Тема 2. Лексико-граматичні проблеми перекладу текстів науково-технічної спрямованості. Шляхи вирішення лексико-граматичних проблем в текстах різних жанрів.

Тема 3. Жанрово-стилістичні проблеми перекладу текстів науково-технічної спрямованості. Шляхи вирішення жанрово-стилістичних проблем в текстах різних жанрів.

Тема 4. Наукова та технічна термінологія – проблема розмежування та систематизації. Терміни як члени термінологічних систем.

Тема 5. Переклад патентів та проектних матеріалів. Домінанти перекладу, технічні та графічні вимоги до оформлення перекладу патентів та проектних матеріалів.

Тема 6. Переклад наукових статей гуманітарного фаху. Аналіз їхніх лексичних та граматичних особливостей. Особливості терміносистеми статей гуманітарного фаху.

Тема 7. Переклад наукових статей природничого фаху. Аналіз їхніх лексичних та граматичних особливостей. Особливості терміносистеми статей природничого фаху.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		л	п	лаб	сам. роб		л	п	лаб	сам.роб
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Особливості науково-технічного перекладу										
Тема 1. Науково-технічний переклад та його місце у парадигмі загальної теорії перекладу. Стратегії перекладу науково-технічних текстів.	2	2				1	1			
Тема 2. Лексико-граматичні проблеми перекладу текстів науково-технічної спрямованості. Шляхи вирішення лексико-граматичних проблем в текстах різних жанрів.	12	4			8	13	1			12
Тема 3. Жанрово-стилістичні проблеми перекладу текстів науково-технічної спрямованості. Шляхи вирішення жанрово-стилістичних проблем в текстах різних жанрів.	20	10			10	14	2			12

Тема 4. Наукова та технічна термінологія – проблема розмежування та систематизації. Терміни як члени термінологічних систем.	12		2		10	13		1		12
Тема 5. Переклад патентів та проектних матеріалів. Домінанти перекладу, технічні та графічні вимоги до оформлення перекладу патентів та проектних матеріалів.	14		2		12	17		1		16
Тема 6. Переклад наукових статей гуманітарного фаху. Аналіз їхніх лексичних та граматичних особливостей. Особливості терміносистеми статей гуманітарного фаху.	16		4		12	17		1		16
Тема 7. Переклад наукових статей природничого фаху. Аналіз їхніх лексичних та граматичних особливостей. Особливості терміносистеми статей природничого фаху.	12		4		8	13		1		12
Підсумкове заняття	2		2			2	2			
Усього годин	90	16	14		60	90	6	4		80

5. Теми семінарських занять

Семінарські заняття навчальним планом не передбачені.

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (очне/заочне)
1.	Тема 4. Наукова та технічна термінологія. Терміни як члени термінологічних систем (виділення термінів в текстів, пошуки еквівалентного перекладу, аналіз способів перекладу термінів, виконання вправ, спрямованих на аналіз оригіналу та перекладу текстів, що містять науково-технічну	2/1

	термінологію).	
2.	Тема 5. Переклад патентів та проектних матеріалів (передперекладацький та перекладацький аналіз запропонованих матеріалів, систематизація виявлених перекладацьких проблем).	2/1
3.	Тема 6. Переклад наукових статей гуманітарного фаху. Аналіз їх лексичних та граматичних особливостей (аналіз лексико-граматичних особливостей статей, обговорення та вправи застосування перекладацьких стратегій при перекладі, зокрема, наукових статей з філології в міжнародні наукові журнали).	4/1
4	Тема 7. Переклад наукових статей природничого фаху. Аналіз їх лексичних та граматичних особливостей (аналіз лексико-граматичних особливостей статей, обговорення та вправи застосування перекладацьких стратегій при перекладі, зокрема, наукових статей з природничих спеціальностей в міжнародні наукові журнали).	4/1
5	Підсумкове заняття	2/-
	ВСЬОГО	14/4

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття навчальним планом не передбачені.

8. Самостійна робота

Виконується у межах кожної теми (окрім першої) та передбачає виконання перекладів, складання глосаріїв тощо.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (очне/заочне)
1	Тема 2. Жанрово-стилістичні проблеми перекладу НТЛ: аналіз жанрово-стилістичних проблем у запропонованих текстах, виконання перекладів запропонованих текстів зі збереженням їхніх жанрово-стилістичних особливостей.	8/12
2	Тема 3. Лексико-граматичні проблеми перекладу НТЛ: Переклад текстів Impact of the UN on the International Law; Administration Law	10/12
3	Тема 4. Наукова та технічна термінологія: переклад текстів морської тематики – Ship's Dry Docking; Ship's Loading; Ship's Unloading; Mooring	10/12
4	Тема 5. Переклад патентів та проектних матеріалів: виконання перекладу запропонованих текстів, складання глосарію	12/16
5	Тема 6. Переклад наукових статей гуманітарного фаху. Аналіз їх лексичних та граматичних особливостей:	12/16

	здійснення переклад текстів за такими темами: Specializedlanguage; TheStudyofUniverse; InventionsToday; TheStudyofUniverse.	
6	Тема 7. Переклад наукових статей природничого фаху. Аналіз їх лексичних та граматичних особливостей: виконання перед- та перекладацького аналізу запропонованих текстів, складання глосарію.	8/12
	ВСЬОГО	60/80

9. Методи навчання

Словесні: лекції, пояснення, бесіда, обговорення проблемних ситуацій;*наочні:* ілюстрація (мультимедійні презентації), презентація результатів власних досліджень;*практичні:* тренувальні вправи; творчі вправи; виконання самостійних завдань.

10. Форми контролю і методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Методи поточного контролю: усне опитування, участь у дискусії контрольні письмові роботи, оцінювання виконання самостійних завдань, оцінювання доповідей.

Методи періодичного контролю: бланковий тест, письмовий переклад запропонованого тексту.

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Зараховано (відмінно)	у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань з аналізу та перекладу науково-технічних текстів. Здобувач здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу,	глибоко та всебічно розкриває сутність практичних завдань з перекладу та перекладацькому аналізу, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності, зокрема, застосування перекладацьких трансформацій, обрання варіативних відповідників при перекладі науково-технічних текстів; виконує творчі завдання та ініціює нові шляхи їх виконання, зокрема, при перекладі науково-технічних текстів та складанні

	аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями для здійснення перекладу відповідних текстів.	глосаріїв; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, зокрема, при перед- та перекладацькому аналізі; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі (науково-технічних текстів, складанні глосаріїв).
Зараховано (добре)	достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових перекладів науково-технічних текстів, використовуючи при цьому обов'язкову літературу; при представленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації щодо використання певних термінів та перекладацьких рішень, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію (що відображається в перекладацькому аналізі), але допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.	Виконав адекватний переклад більшості запропонованих текстів (спираючись на попередні роботи); має стійкі навички виконання завдання з перекладу та перекладацького аналізу науково-технічних текстів.
Зараховано (задовільно)	володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зав'язків (застосування перекладацьких трансформацій, стратегій перекладу науково-технічних текстів тощо), знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зав'язків і формулювання висновків.	може використовувати знання в стандартних ситуаціях (на задовільному рівні виконувати аналіз та перекладати типові документи), має елементарні, нестійкі навички виконання завдання з аналізу та перекладу. Правильно переклав половину речень у запропонованих текстах. Здобувач має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зав'язків і формулювання висновків.
Незараховано (з можливістю повторного складання)	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вмє робити	Не передає не тільки деталі, а й загальний сенс запропонованих текстів, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно перекладає лише окремі речення

	найпростіші операції аналізу і синтезу при прийнятні перекладацьких рішень; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки.	в запропонованих текстах за допомогою викладача, відсутні сформовані уміння та навички.
Незараховано (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)	не володіє навчальним матеріалом	виконує лише елементи завдання на аналіз та переклад, потребує постійної допомоги викладача

11. Питання для поточного і періодичного контролю

1. Окресліть місце науково-технічного перекладу в системі загальної теорії перекладу.
2. Окресліть основні стратегії, які може застосовувати перекладач при роботі з науково-технічними текстами.
3. Окресліть основні характеристики термінів.
4. Окресліть ключові проблеми сучасного термінознавства.
5. Назвіть основні способи перекладу термінів.
6. Поясніть поняття «словниковий відповідник» та його співвідношення зі способами перекладу термінів.
7. Окресліть проблемуперекладу науково-технічних термінів-словосполучень за допомогою еквіваленту.
8. Окресліть недоліки та переваги перекладу науково-технічних термінів калькуванням
9. Назвіть основні відмінності перекладу термінів за допомогою еквіваленту та калькування.
10. Окресліть недоліки та переваги перекладу науково-технічних термінів за допомогою транскрипції та транслітерації.
11. Окресліть випадки, коли можна застосувати коментуючий переклад термінів.
12. Окресліть переваги та недоліки коментуючого перекладу науково-технічних термінів.
13. Назвіть та охарактеризуйте комбіновані способи перекладу науково-технічних термінів.
14. Окресліть основні жанрово-стилістичні характеристики текстів науково-технічної спрямованості.
15. Назвіть основні лексичні проблеми науково-технічних текстів.
16. Назвіть основні граматичні проблеми науково-технічних текстів.
17. Які жанрово-стилістичні характеристики текстів науково-технічного стилю можуть викликати проблеми при перекладі.
18. Назвіть основні типи перекладу, що застосовуються при роботі з науково-технічними текстами.

19. Окресліть складнощі, з якими стикається перекладач під час усного перекладу науково-технічних матеріалів.
20. Окресліть основні етапи підготовки перекладача до усного перекладу науково-технічних текстів.
21. Назвіть основні пункти «перекладацького чек-листу» при підготовці до усного перекладу науково-технічних текстів.
22. Окресліть основні стратегії усного перекладу науково-технічних текстів.
23. Окресліть основні проблеми перекладу наукових текстів природничого фаху.
24. Окресліть основні проблеми перекладу наукових текстів гуманітарного фаху.
25. Окресліть стратегії, що застосовуються при перекладі наукових текстів природничого фаху.
26. Окресліть стратегії, що застосовуються при перекладі наукових текстів гуманітарного фаху.
27. Окресліть основні етапи перекладу патентної документації.
28. Визначте основні складнощі перекладу патентної документації.
29. Окресліть основні підходи до складання глосаріїв при перекладі науково-технічних текстів.
30. Назвіть інструментарій перекладача (електронні ресурси, застосунки), для зберігання та впорядкування глосаріїв.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

У ході поточного контролю студент може отримати максимальну оцінку (100 балів) за кожну тему змістового модуля. Загальна оцінка з навчальної дисципліни – це середнє арифметичне суми балів за поточний контроль. Здобувач вищої освіти одержує підсумкову оцінку, якщо за результатами поточного контролю він набрав за кожну тему 60 і більше балів. За тим самим принципом оцінюються завдання, що пропонуються для самостійної роботи.

Якщо за результатами поточного контролю студент набрав менше 60 балів, або якщо він набрав 60 і більше балів, проте хоче поліпшити свій підсумковий результат, він повинен виконати підсумкове завдання (див. Питання для підсумкового контролю) і з урахуванням його результатів одержати відповідну кількість залікових балів із дисципліни.

Поточний та періодичний контроль							Загальна оцінка	
Змістовий модуль 1						Самостійна робота		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	100	100
100	100	100	100	100	100	100		
Контрольна робота за змістовим модулем 1 – 100								

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для іспиту та диференційного заліку	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

1. Яровенко Л.С.. Робоча програма навчальної дисципліни «Стратегії науково-технічного перекладу» для другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності: 035 філології, спеціалізації: 035.041. Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська. Освітньо-професійна програма: 035.041. Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська. Одеса: ОНУ, 2022. 13 с.
2. Яровенко Л.С. Силабус програма навчальної дисципліни «Стратегії науково-технічного перекладу» для другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності: 035 філології, спеціалізації: 035.041. Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська. Освітньо-професійна програма: 035.041. Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська. Одеса: ОНУ, 2022. 4 с.

14. Рекомендована література

Основна

1. Яровенко Л.С. Посібник з перекладу науково-технічної літератури. Одеса, 2007. 60с.
2. Білоус О.М. Науково-технічний переклад. Курс лекцій та практичних. Навчальний посібник для студентів перекладацьких відділень. Кіровоград, РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. 100 с.
3. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми: навчальний посібник. Вид. 5-те, випр. Вінниця : Нова Книга, 2018. 656 с.

Додаткова

3. Коваленко А. Науково-технічний переклад. Навчальний посібник. К.: Лібра-Терра. 2013. 232 с.
4. Черноватий Л.М., Ребрій О.В. Переклад англomовних науково-технічних текстів: енергія, природні ресурси, транспорт. Вінниця: Нова Книга. 2017. 264 с.
5. Mitchell J., Florescu-Mitchell A. A Practical Guide to Scientific and Technical Translation. Publishing, Style and Terminology. World Scientific. 2022. 188 p.
6. Olohan M. Scientific and Technical Translation. Routledge, 2015. 262 p.

15. Інформаційні ресурси

1. ДСТУ 4309:2004 Інформація та документація. Оформлення перекладів (ISO 2384:1977, MOD). Режим доступу: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=68480